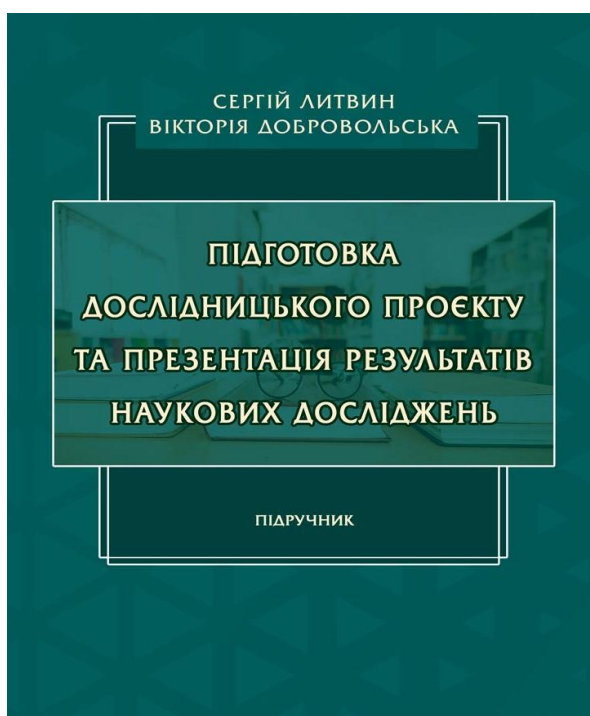

Карпов Віктор Васильович,
 доктор історичних наук, декан факультету
 наземних споруд і аеродромів
 Національного авіаційного університету
<https://orcid.org/0000-0002-3446-9187>
 vvkarpoff@ukr.net

«ПІДГОТОВКА ДОСЛІДНИЦЬКОГО ПРОЄКТУ ТА ПРЕЗЕНТАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»

Рецензія на підручник С. Х. Литвина, В. В. Добровольської

Підручник «Підготовка дослідницького проєкту та презентація результатів наукових досліджень», який підготували доктор історичних наук, професор Литвин Сергій Харитонович і доктор наук із соціальних комунікацій, професор Добровольська Вікторія Василівна – професори Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, посідає чільне місце в удосконаленні змісту, структури, фахового рівня підготовки здобувачів на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти. На сьогодні залишається гострою потреба у висококваліфікованих науковцях, які мають досконало володіти дослідницькою методологією і методами наукової евристики та вміти презентувати результати своїх наукових досліджень. Видання підготовлене на основі чотирирічного досвіду викладання авторами навчальної дисципліни в аспірантурі Національної академії керівних кадрів культури і

мистецтв. Характерним для підручника є суто авторський виклад матеріалу, надання аспірантам організаційних та методичних порад щодо планування науково-дослідної роботи, визначення теми, об'єкта, предмета, мети, наукових завдань, методики пошуку та збору матеріалів, роботи над текстом, режиму провадження наукової роботи.

Ухвалення Закону України «Про вищу освіту» третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти та запровадження, відповідно до Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 № 261, механізму підготовки здобувачів вищої освіти на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти з метою здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії актуалізувало введення до навчальних планів дисципліни «Підготовка дослідницького проєкту та презентація результатів наукових досліджень», яка посідає чільне місце в удосконаленні змісту, структури, фахового рівня підготовки сучасних науковців. Разом з тим, на теперішній час навчальна дисципліна не має належного навчально-методичного забезпечення.

У підручнику С. Х. Литвина і В. В. Добровольської викладено основні теми навчального курсу «Підготовка дослідницького проєкту та презентація результатів наукових досліджень» відповідно до програми підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії в аспірантурах закладів вищої освіти (наукових установ). Для вчених-початківців важливо знати, як організувати свою дослідницьку роботу і на які нормативно-правові документи необхідно спиратися, оскільки саме на перших кроках наукової роботи виникають питання організаційного характеру. Тому мета навчального курсу полягає в тому, щоб сформувати в аспірантів системні знання про сутність та особливості всіх етапів підготовки дослідницького

проєкту й презентації результатів досліджень. Формуючи навчальний курс, автори підручника намагалися максимально наблизити його до вимог сучасних нормативних і керівних документів.

Підручник Сергія Литвина і Вікторії Добровольської є першим у ряду навчальних видань із цієї проблематики для підготовки аспірантів закладів вищої освіти та наукових установ. Зміст підручника відповідає програмі навчальної дисципліни «Підготовка дослідницького проєкту та презентація результатів наукових досліджень». Він містить дванадцять тем навчального курсу, які висвітлюють нормативно-правову базу та керівні документи, що регламентують підготовку дисертації, організаційні засади підготовки дослідницького проєкту й основні етапи підготовки та захисту дисертації – від визначення теми, об'єкта, предмета, мети, наукових завдань, методики пошуку та збору матеріалів, роботи над текстом (навіть щодо режиму наукової роботи) аж до захисту дисертації.

У підручнику автори розглядають методологію та методи наукових досліджень, основи інформаційного забезпечення науково-дослідної роботи, організації роботи з бібліотечними фондами та архівними установами, організацію та методи роботи з науковою літературою, норми наукової мови та наукового мовного стилю, вимоги до наукового тексту, ознаки наукового жаргону, причини та шляхи подолання, порядок підготовки й опублікування тез і доповідей наукових конференцій, наукових статей та монографій, вивчення бібліографічних стандартів, бібліографічного опису та бібліографічних посилань, вимоги до змісту, структури й оформлення рукопису дисертації, нормативні вимоги й організаційні складники захисту дисертації та присудження наукового ступеня доктора філософії.

Новаторськими темами підручника є проблеми наукової мови та наукового мовного стилю. Розкрито роль наукової мови в наукових дослідженнях та значення наукового мовного стилю в науковій роботі, загострено на проблемі опанування вченими науковим мовним стилем. Особливу увагу автори акцентують на мовностилістичній культурі дисертантів, наголошуючи на тому, що писати слід не тільки грамотно, а й змістовно, цікаво, що є обов'язком кожного науковця. Зокрема, автори переконують у необхідності вивчати українську мову, що дає науковцеві безмежні можливості для досконалого стилістичного викладу.

Автори детально розглядають стильові елементи наукового тексту, такі як виразність та її чинники: ясність, точність, стислість, композиційна довершеність. Розглядаючи читабельність як стильовий елемент наукової мови, автори висвітлюють механізми впливу на читача, а саме:

увагу, цікавість, радість пізнання. Розглянуто й інші виражальні можливості наукового тексту, якот: авторську індивідуальність, розмовність, експресивність, простоту й дохідливість.

Важливою і також новаторською, як для цього підручника, так і взагалі для програми підготовки аспірантів, є тема наукового жаргону в дослідженнях. У підручнику розглянуто такі ознаки наукового жаргону: термінологічні зловживання (перенасичення тексту термінами, невиправдане залучення термінів з інших наук, термінологічне псевдоноваторство) та непотрібні мовні запозичення (невміле й недоречне вживання чужоземних слів і термінів, задовгі речення, нагромодження іменників, багатослів'я, марнослів'я). Автори пояснюють причини наукового жаргону, до яких відносять нелогічне мислення, погане володіння мовою, розлади мислення і мовлення, навмисне ускладнення змісту, вплив постмодернізму, гіпертрофію логосфери.

Важливо, що автори надали в підручнику нові нормативні документи. Викладення в підручнику їх суті й змісту та надання методичних порад з практичного застосування нормативних вимог зазначених керівних документів щодо процедури утворення разової спеціалізованої ради та вимог до її персонального складу, порядку надання дисертації до ради, вимог до відгуків рецензентів й опонентів на дисертацію здобувача, порядку та процедури публічного захисту дисертації на засіданні спеціалізованої ради, порядку прийняття рішення разової ради (скасування рішення ради) про присудження ступеня доктора філософії тощо – усе, що є надзвичайно своєчасним, доречним і цінним для здобувачів третього науково-освітнього рівня вищої освіти в аспірантурі.

Цінним у підручнику є висвітлення проблем інформаційного забезпечення науково-дослідної роботи. Автори характеризують процес бібліографічного пошуку та відбору джерел наукової інформації з використанням сучасних цифрових технологій, автоматизованих інформаційно-пошукових систем, баз і банків даних, електронних бібліотек, використання наукометричних баз даних як пошукових систем тощо. Автори вказують, що ці процеси набувають нової якості у зв'язку із входженням суспільства в цифрову еру, коли документальний ресурс і відповідний науково-довідковий апарат активно інтегруються як в український інформаційний простір, так й у світові мережі. Активно функціонують цифрові проєкти провідних національних бібліотек України, які є цінним архівом і ресурсом, що забезпечує інформаційними джерелами науку, освіту та культуру.

Розвиток бібліотек у мережевому середовищі передбачає розширення доступу до контенту, просування його в те середовище, де

перебуває користувач. Ця парадигма відображає сучасний погляд на зміну ролі бібліотеки як соціального та культурного інституту.

Автори відзначають, що ці реалії сучасного цифрового світу уможливили впровадження ідеї створення колективом Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського інтегрованого ресурсу «Електронна Україніка» – зведеного бібліографічного та цифрового ресурсу всієї документальної спадщини України з організацією доступу до науково-довідкових, бібліографічних і текстових ресурсів, репрезентації оригіналів документів у цифровому форматі із широкими можливостями представлення на сайтах бібліотек та архівів, наукових установ у глобальній світовій мережі. Накопичений досвід формування ресурсу рукописної та книжкової спадщини України дав змогу НБУВ виокремити та розвинути проєкт «Книжкові пам'ятки України» й ув'язати його з реалізацією завдань формування Державного реєстру національного культурного надбання.

Особливістю підручника є розгляд усіх етапів підготовки аспірантів – від вступу до аспірантури й вибору теми дисертації до прилюдного захисту роботи та оформлення атестаційної справи у світлі сучасних вимог. Кожний з підрозділів підручника супроводжується питаннями для самоперевірки та контролю засвоєння знань, подано перелік рекомендованих джерел до курсу.

Підготовка дисертації є головним завданням навчання в аспірантурі, а її захист – завершальним етапом підготовки. Тому в підручнику йдеться здебільшого про дисертацію як різновид дослідницького проєкту, що має свою специфічну особливість порівняно з іншими видами наукових досліджень.

Досягнуті нові наукові результати та положення, які сформулював аспірант, необхідно гідно презентувати шляхом виступів з тезами й доповідями на наукових конференціях, публікуванні наукових статей з викладом положень дисертації у наукових фахових періодичних виданнях, наукових збірниках та монографіях. Головним іспитом аспіранта є презентація наукових результатів дослідження під час публічного захисту дисертації.

Слід підкреслити, що й у назві підручника, й у змісті автори правомірно визначили ключові слова – «підготовка» і «презентація». Автори велику увагу приділяють вивченню наукової літератури як важливому елементу творчої роботи молодих науковців. Вчений має знати, як організувати роботу з науковою літературою. Автори надають практичні рекомендації з методики роботи з науковою літературою, огляду й аналізу літератури,

правил цитування тощо.

У підручнику детально розглянуто вимоги до підготовки й опублікування тез, наукових доповідей, наукових статей, що є надзвичайно цінним і необхідним для молодих науковців та гарною можливістю для апробації основних ідей наукової роботи й презентації результатів дослідження в науковому співтоваристві, а також є найбільш оперативним засобом імплементації результатів дисертації в інформаційне поле науки. У цьому ж підрозділі викладено вимоги керівних документів Міністерства освіти і науки до опублікування статей дисертантів, конкретизовано вимоги до зарахування публікацій за темою дисертації.

Важливим фактором наукового дослідження є рівень його композиційної структурованості та оформлення рукопису. Тому окремий підрозділ підручника описує правила оформлення структурних елементів дисертації відповідно до чітко встановлених вимог.

У завершальному підрозділі підручника розглянуто нормативні вимоги Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44, що регулює процедуру створення разової спеціалізованої вченої ради, порядок і процедуру публічного захисту дисертації в разовій спеціалізованій вченій раді, порядок прийняття рішення про присудження наукового ступеня доктора філософії тощо.

Можна впевнено стверджувати, що за допомогою підручника аспіранти зможуть сформулювати цілісне уявлення про науку як систему знань і знаряддя пізнання, погляди на методологію наукового пізнання, сутність загальнонаукових та спеціальних методів і принципів проведення наукових досліджень та презентацію їх результатів.

Підручник, який підготували Сергій Литвин і Вікторія Добровольська, є актуальним і надзвичайно необхідним виданням. Адже на сьогодні залишається гострою потреба у висококваліфікованих науковцях, які досконало володіють дослідницькою методологією і методами наукового пошуку, вміють презентувати результати своїх наукових досліджень. Підручник підготовлений на високому науковому та методичному рівні, відповідає сучасним вимогам Міністерства освіти і науки до подібних навчальних видань і буде слугувати вагомим підґрунтям для здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня в аспірантурах закладів вищої освіти та наукових установ.

Список використаних джерел

Литвин С. Х., Добровольська В. В. Підготовка дослідницького проєкту та презентація результатів наукових досліджень : підручник Київ : Видавництво Ліра-К, 2022. 268 с.